

Recenze

Milan Nakonečný
ZÁKLADY PSYCHOLOGIE
OSOBNOSTI

Management Press, Praha 1993, 232 s.

Odborných textů, pojednávajících z psychologického hlediska o problematice osobnosti, není v celosvětovém měřítku nadbytek. Kniha s tímto tématem, psaná česky, není dokonce ani dostatek; proto každá nová vzbuzuje pozornost. Uběhlo již deset let od vyjití Úvodu do studia psychologie osobnosti od Karla Balcara. Nyní přichází Milan Nakonečný s knižní publikací, která ve smyslu svého názvu má podávat základy této důležité subdisciplíny psychologických věd. Naši psychologové (a ovšem i jiní odborníci) znají autora z řady jeho učebních i jiných textů, zvláště ze známé a hojně užívané Malé encyklopedie současné psychologie (1973), na jejímž napsání se podílel s F. Hyhlíkem.

Obsah knihy je členěn do pěti kapitol; následuje soupis vybrané literatury o 25 titulech a rejstříky jmenný a věcný. Kapitoly mají názvy „Osobnost jako téma psychologie“, „Geneze osobnosti a její utváření“, „Struktura osobnosti“, „Dynamika osobnosti“, „Charakter“. Všem kapitolám je společné, že začínají oddílem nazvaným „Úvod do problematiky“. Přitom rozsah jednotlivých kapitol je různý; největší počet stran, totiž přes sto, má kapitola o otázkách struktury osobnosti.

V první kapitole autor vymezuje psychologické pojetí osobnosti jakožto pojetí specializované, odlišující se od jiných vědních přístupů k tomuto pojmu. Dále je zde věnována pozornost dvěma hlavním determinantám vývoje osobnosti, totiž biologické a sociokulturní. Druhá kapitola pojednává o vývoji vědomí já, o utváření osobnosti včetně trvalejších vlastností a o úloze takzvaných vztažných systémů – zejména zkušenostního původu – při tomto procesu. Kapitola o struktuře osobnosti je nejen rozsáhlejší, ale také složitěji členěná než jiné. Probírají se tu otázky psychických vlastností osobnosti, temperamentu (se zvláštním zřetelem k emocionalitě), schopností (zřetel k inteligenci, tvořivosti a kognitivnímu stylu), postojů, motivů (autor klade důraz na odlišení obou pojmů), typů osobnosti (zřetel k extraverci a intro-

verzi a ke konstitučním typům), vrstev osobnosti, faktorových koncepcí osobnosti a posléze otázky spojené s pojmem já. Těmito posledními se však autor zabývá z různých aspektů i v kapitole o dynamice osobnosti; dále sem řadí problematiku psychického ekvilibria, hedonismu, vůle a nevědomí. Poslední kapitola je věnována koexistenci dvojího psychologického pojetí charakteru; jednak jako psychologického korelátu mravního vědomí, jednak jako synonyma pojmu osobnost.

Prostřednictvím detailního zpracování svých pěti kapitol kniha podává velmi široké spektrum problematiky psychologie osobnosti. To, že ji přesto nevyčerpává úplně, je spíše přirozené než zasluhující kritiky; vždyť na dnešním – vnitřně již velmi diferencovaném – terénu psychologických věd se dosah osobnostní problematiky nutně stává bezbřehým. Ostatně prostřednictvím slova „základy“ v názvu knihy si autor svůj úkol již předem vymezil; v tomto smyslu jej nejenom splnil, ale vícekrát i přesáhl.

Text jako celek dokládá autorův značný rozhled po příslušné světové odborné literatuře. Čtenáře toto množství informací značně „zasytí“ a poskytne mu ovšem i mnoho podnětů. Přitom je zde mírně akcentován sociálně psychologický pohled na problematiku osobnosti oproti dalším pohledům, které ovšem také nechybí.

Překvapuje poněkud, že kniha není uvedena žádnou „předmlouvou“, z níž by byl patrný autorův celkový záměr včetně předpokládaného okruhu čtenářů. M. Nakonečný, jak již bylo řečeno, je autorem různých učebních textů. Také posuzovaná kniha se mnohými svými pasážemi učebnímu textu blíží. Jiné její části jsou však spíše úvahami o různých – jen stručně předložených – teoriích a problémech. Autor k nim zaujímá stanoviska a sledovat ho může jen čtenář již předem dost poučený.

Vcelku je kniha cenným přínosem do okruhu domácí odborné literatury o psychologické problematice osobnosti. Bude vyhledávána jak psychology s touto orientací, tak i jinými, kteří z různých pohnutek usilují o dosažení vyššího stupně kvalifikovanosti vzhledem k dotyčné subdisciplíně psychologických věd.

O. Kolaříková